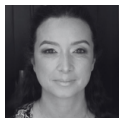

CAUZA H.W. V. FRANȚA: ARTICOLUL 8 AL CONVENȚIEI EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI. OBLIGAȚIA CONJUGALĂ CONTRARĂ LIBERTĂȚII SEXUALE ȘI DREPTULUI DE A DISPUNE DE PROPRIUL CORP

Conf. univ. dr. Alina GENTIMIR

Abstract: *This article outlines new dimensions of the right to private and family life under Article 8 of the European Convention on Human Rights. Fundamental concepts essential to the individual from the perspective of this article - private life, sexual relations, marriage, family, cohabitation - create a new context on which the judges of the European Court of Human Rights must rule in answering complicated questions. Does a wife have a conjugal obligation to maintain intimate relations with her husband? Does this conjugal obligation emphasize the absence of consent in sexual relations between spouses? Can we speak of the normative character of the rule of law with regard to the spouses in the conduct of their sexual life? Should the discretion of the State in such situations be restricted? Is this matrimonial obligation contrary to sexual freedom and the right to dispose of one's own body and to the positive obligation of prevention incumbent on the Contracting States to combat sexual violence? Does a refusal to comply have legal consequences? Can the national judicial authorities pronounce a divorce on grounds of fault to the sole detriment of the plaintiff on the ground that she has failed to fulfill her obligation to marry by refusing to have intimate relations? Should other possible means of safeguarding the husband's rights be provided for? Can the absence of relevant and sufficient grounds be characterized as a failure to strike a fair balance between the competing interests?*

Keywords: *consent, intimate/sexual relations, marital obligations, divorce, fault, wife*

1. Introducere

Respectarea vieții private și de familie constituie o preocupare constantă la nivelul sistemului european de protecție a dreptului omului, conținutul său fiind constant extins prin raportare atât la Convenția europeană a drepturilor omului¹, cât

¹ Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950. Disponibilă online la https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron.

și la alte convenții adoptate în cadrul Consiliului Europei, precum Convenția de la Istanbul².

Din nefericire, în ultimii ani, domeniul de aplicare a dreptului la viață privată și de familie se manifestă în cadrul de manifestare a violenței domestice³. Dacă inițial s-a insistat asupra formelor de violență clasice – violență fizică⁴ și violență psihologică⁵, în altă etapă s-a avut în vedere o formă de violență modernă – violența online⁶.

Cauza H.W. c. Franței⁷ a oferit Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO) posibilitatea de a se pronunța asupra unor noțiuni incorporate dreptului la viață privată și de familie care aparțin dimensiunii sexuale a relațiilor dintre soți, evidențiindu-se pe de o parte sensul larg al conceputului de viață privată care include și viața sexuală⁸, și pe de altă parte, legătura indisolubilă dintre dreptul la viață privată, dreptul la viață de familie și dreptul la căsătorie. Elementul factual provocator atât pentru titularii drepturilor prevăzute de articolul 8 al Convenției europene a drepturilor omului, cât și pentru titularii obligațiilor corelative acestor drepturi – autoritățile legislative și autoritățile judiciare – este constituit de încetarea relațiilor sexuale dintre soți și efectele acestei decizii unilaterale asupra căsătoriei și asupra pronunțării divorțului.

Cauza H.W. c. Franței se referă la un divorț din culpă în care vina a fost atribuită exclusiv dnei H.W., pe motiv că aceasta a încetat să mai aibă relații sexuale cu soțul său. Dna H.W. nu s-a plâns de divorțul în sine, pe care l-a și solicitat, ci mai degrabă de motivele pentru care acesta a fost acordat⁹.

² Convenția Consiliului Europei din 11 mai 2011 privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011. Disponibilă online la <https://rm.coe.int/168046253e>, <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home>.

³ Fișa tematică a Curții Europene a Drepturilor Omului privind violența domestică. Disponibilă online la https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Domestic_violence_ENG.

Fișa tematică a Curții Europene a Drepturilor Omului privind violența contra femeilor. Disponibilă online la https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Violence_Woman_ENG.

⁴ CEDO, *Bălșan v. România*, cererea nr. 49645/09, hotărâre din 23 mai 2017. Disponibilă online la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-178765>; *A.B. v. Georgia*, cererea nr. 73975/16, hotărâre din 10 februarie 2022. Disponibilă online la <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-13569>.

⁵ CEDO, *Rumor v. Italia*, hotărâre din 27 mai 2014; *Volodina v. Rusia*, cererea nr. 41261/17, hotărâre din 9 iulie 2019. Disponibilă online la <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6454727-8498144>.

⁶ CEDO, *Buturugă v. România*, cererea nr. 56867/15, hotărâre din 11 februarie 2020. Disponibilă online la <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6635916-8811383>.

⁷ CEDO, *H.W. c. Franța*, cererea nr. 13805/21, hotărârea din 23 ianuarie 2025. Disponibil online la <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-240199>.

⁸ CEDO, *H.W. v. Franța*, parag. 62.

⁹ Idem, parag. 70.

2. Situație de fapt¹⁰.

Dna H.W., cetățean francez, născută în 1955 și locuind în Le Chesnay, s-a căsătorit în 1984 cu domnul J.C. și au avut împreună patru copii.

La 17 aprilie 2012, dna H.W. a formulat o cerere de divorț. La 29 ianuarie 2013, judecătorul de familie de la tribunal de mare instanță din Versailles a autorizat cuplul să inițieze procedura de divorț și a dispus măsuri provizorii.

La 19 iulie 2015, dna H.W. a introdus o cerere de divorț împotriva soțului său pe motiv de culpă. Ea a susținut că acesta ar fi acordat prioritate carierei sale profesionale în detrimentul vieții de familie și că ar fi fost permanent irascibil, agresiv verbal și fizic.

Domnul J.C. a formulat o cerere reconvențională, susținând că divorțul ar trebui să fie pronunțat pentru culpa dnei H.W., susținând că, timp de mai mulți ani, aceasta nu și-a îndeplinit obligațiile conjugale și că ar fi încălcat obligația de respect reciproc între soți prin acuzații calomnioase. În subsidiar, a solicitat divorțul pe motivul destrămării iremediabile a căsătoriei.

La 13 iulie 2018, judecătorul de familie de la tribunalul de mare instanță din Versailles a constatat că niciuna dintre plângerile formulate de cuplu nu au fost întemeiate și că divorțul nu a putut fi acordat pe motiv de culpă. Cu toate acestea, considerând că problemele de sănătate ale dnei H.W. puteau să justifice lipsa de relații sexuale pe termen lung a cuplului, a acordat divorțul pe motivul destrămarea iremediabilă a căsătoriei, după ce a constatat că cuplul nu a locuit împreună de mai mult de doi ani la momentul inițierii procedurii de divorț.

Dna H.W. a formulat recurs împotriva acestei hotărâri. La 7 noiembrie 2019, Curtea de Apel Versailles a pronunțat divorțul, atribuind culpa exclusivă reclamantei, pe motiv că lipsa sa continuă de a avea relații sexuale cu soțul său, care nu putea fi justificată din motive de sănătate, constituia o „încălcare gravă și repetată a a îndatoririlor și obligațiilor conjugale, făcând imposibilă continuarea căsătoriei”.

Dna H.W. a formulat recurs cu privire la chestiuni de drept. La 17 septembrie 2020, Curtea de Casație a respins recursul reclamantei pe motive de drept, considerând că motivele invocate nu erau în mod vădit de natură să conducă la anularea hotărârii Curții de Apel Versailles.

3. Coordonate juridice fundamentale

3.1. *Relațiilor sexuale între soți – „obligații conjugale”*

În opinia Curții Europene, consimțământul la căsătorie nu poate implica consimțământul la relații sexuale viitoare. O astfel de interpretare ar echivala cu

¹⁰ Idem, parag. 2-19.

negarea caracterului reprobabil al violului marital¹¹. Dimpotrivă, consimțământul trebuie să reflecte o voință liberă de a se angaja în relații sexuale la un anumit moment dat și în circumstanțe specifice¹².

Noțiunea de „obligații conjugale”, astfel cum este prevăzută în ordinea juridică franceză nu ia în considerare în niciun fel consimțământul la relațiile sexuale¹³. Neîndeplinirea obligațiilor conjugale ar putea fi considerată, în condițiile prevăzute la articolul 242 din Codul civil francez, o culpă care justifică acordarea divorțului. De asemenea, aceasta ar putea avea consecințe pecuniare și, în anumite condiții, ar putea servi drept temei pentru o cerere de despăgubiri¹⁴.

Deopotrivă, Curtea reamintește că orice act sexual fără consimțământ constituie o formă de violență sexuală. De asemenea, Curtea a statuat în mod constant, din perspectiva articolului 8 singur sau coroborat cu articolul 3, că statele contractante trebuie să stabilească și să pună în aplicare un cadru juridic adecvat care să ofere protecție împotriva actelor de violență care pot fi comise de persoane private. Obligațiile referitoare la prevenirea violenței sexuale și domestice au fost, de asemenea, incluse în articolul 5 alineatul (2) și în articolul 12 alineatul (2) din Convenția de la Istanbul¹⁵.

3.2. Compatibilitatea „obligațiilor conjugale” cu spiritul Convenției europene a drepturilor omului: libertatea sexuală și dreptul la autonomie corporală

Curtea Europeană a statuat că însăși existența unei obligații conjugale de a întreține relații sexuale este contrară libertății sexuale, dreptului la autonomie corporală și obligației pozitive de prevenire a statelor contractante în cadrul luptei împotriva violenței domestice și sexuale¹⁶.

Curtea Europeană a considerat că reafirmarea principiului obligațiilor conjugale și faptul că divorț a fost acordat pentru motivul că soția a încetat orice relație sexuală cu soțul său cu soțul său constituie ingerințe în dreptul său la respectarea vieții private, în libertatea sa sexuală și dreptul său la autonomie corporală.

3.3. „Obligațiilor conjugale” și dreptul fiecărui soț de a divorța

Neîndeplinirea „obligațiilor conjugale” poate fi analizată și din altă perspectivă, care evidențiază necesitatea protejării interesului privat și nuanțarea intervenției statului în contextul caracterului relativ al dreptului la viață de familie¹⁷.

¹¹ Idem, parag. 91.

¹² Idem, parag. 63.

¹³ Idem, parag. 86.

¹⁴ Idem, parag. 88.

¹⁵ Idem, parag. 87.

¹⁶ Idem, parag. 71.

¹⁷ Idem, parag. 81.

Intervenția asupra drepturilor prevăzute de articolul 8 al Convenției europene a drepturilor omului trebuie să respecte condițiile fundamentale de a fi prevăzute de lege, de a satisface un scop legitim de natură publică sau privată și de a fi necesară într-o societate democratică¹⁸.

Esențială în ceea ce privește legitimitatea scopului urmărit de autorități într-o căsătorie, este recunoașterea că scopul ingerințelor¹⁹, care se refereau la dreptul fiecărui soț de a pune capăt căsătoriei, era legat de „protecția drepturilor și libertăților altora” în sensul Convenției²⁰.

Curtea nu a exclus posibilitatea ca obligarea unui soț să rămână căsătorit în pofida constatării unei destrămări iremediabile a căsătoriei ar putea, în anumite circumstanțe, să reprezinte o ingerință excesivă în drepturile sale. Curtea a observat, totuși, că, în măsura în care ingerințele în cauză afectau unul dintre aspectele cele mai intime ale vieții private, marja de apreciere acordată statelor contractante în acest domeniu era restrânsă²¹. Numai motive deosebit de grave ar putea justifica intervențiile autorităților publice în domeniul sexualității. În orice caz, Curtea nu a putut identifica niciun motiv deosebit de grav de natură să justifice o ingerință în domeniul sexualității. Curtea a reținut că soțul reclamantei ar fi putut introduce o cerere de divorț, invocând destrămarea iremediabilă a căsătoriei ca motiv principal, și nu, așa cum el a făcut-o ca motiv alternativ²².

3.4. „Obligațiile conjugale” și divorțul din culpă

Curtea Europeană a observat că, în conformitate cu jurisprudența constantă și de lungă durată a Curții de Casație, soții erau supuși unor obligații conjugale, iar neîndeplinirea acestora ar putea constitui o culpă care să justifice divorțul²³. În acest în această privință, Curtea de Casație a confirmat, printr-o hotărâre din 17 decembrie 1997, că „o eșecul prelungit al soției de a avea relații sexuale” ar putea justifica acordarea unui divorț din culpă atunci când aceasta „nu era justificată de motive medicale suficiente”. Deși Curtea de Casație nu a reafirmat această jurisprudență între timp, nu a existat nicio abatere de la ea și aceasta a continuat să fie aplicată de instanțele inferioare. Curtea a concluzionat că ingerințele reclamate au fost întemeiate pe o jurisprudență internă bine stabilită²⁴.

Curtea Europeană a notat că temeiul juridic al divorțului a fost articolele 229 și 242 și următoarele din Codul civil, care prevăd că divorțul pentru culpă poate fi pronunțat atunci când dovada unei încălcări grave și repetate a îndatoririlor și

¹⁸ Idem, parag. 64-66.

¹⁹ Idem, parag. 63.

²⁰ Idem, parag. 82.

²¹ Idem, parag. 68.

²² Idem, parag. 92.

²³ Idem, parag. 78.

²⁴ Idem, parag. 76.

obligațiilor conjugale este imputabilă unuia dintre soți și care a condus la destrămarea iremediabilă a căsătoriei²⁵.

Curtea Europeană nu a putut identifica niciun motiv de natură să justifice această ingerință a autorităților publice în domeniul sexualității. Aceasta a notat că soțul reclamantei ar fi putut cerut divorțul, invocând ca motiv principal destrămarea iremediabilă a căsătoriei motiv principal, și nu, așa cum a făcut-o, ca motiv alternativ.

Curtea a concluzionat că reafirmarea principiului obligațiilor conjugale și pronunțarea divorțului pe motivul culpa exclusivă a reclamantei nu au fost întemeiate pe motive pertinente și suficiente și că instanțele interne nu au realizat un echilibru just între interesele concurente în joc²⁶.

4. Concluzii

În perspectiva Curții Europene a Drepturilor omului, divorțul bazat pe culpă, în care vina este atribuită exclusiv soției pentru neîndeplinirea obligațiilor maritale prin refuzul de a întreține relații sexuale cu soțul său reprezintă încălcarea articolului 8 al Convenției europene a drepturilor omului, încălcare care constituie o satisfacție echitabilă suficientă, în temeiul articolului 41 al aceluiași act normativ.

²⁵ Idem, parag. 74.

²⁶ Idem, parag. 93.